

भारताचे अॅटर्नी जनरल

घटनेच्या अनुच्छेद 76 मध्ये नमूद केले आहे की ते/ती भारताचे सर्वोच्च कायदा अधिकारी आहेत. हा घटक **MPSC Exam** आणि इत्यादी परीक्षांसाठी उपयुक्त आहे.

- भारत सरकारचे मुख्य कायदेशीर सल्लागार म्हणून ते सर्व कायदेशीर बाबींवर केंद्र सरकारला सल्ला देतात.
- ते भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयात केंद्र सरकारचे प्रतिनिधित्व करणारे प्राथमिक वकील देखील आहेत.
- अॅटर्नी जनरल, एखाद्या राज्याच्या अॅडव्होकेट जनरलप्रमाणे, भावनेने राजकीय नियुक्ती करणारा नसावा, परंतु व्यवहारात तसे होत नाही.

भारताच्या अॅटर्नी जनरलची नियुक्ती (Appointment)

सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीश पदासाठी पात्र असलेल्या व्यक्तीची नियुक्ती करतात . अॅटर्नी जनरलची नियुक्ती सरकारच्या सल्ल्याने राष्ट्रपती करतात . पुढील पात्रता आहेत:

1. तो भारतीय नागरिक असावा
2. त्याने एकतर कोणत्याही भारतीय राज्यातील उच्च न्यायालयात न्यायाधीश म्हणून 5 वर्षे किंवा वकील म्हणून उच्च न्यायालयात 10 वर्षे पूर्ण केलेली असावीत.
3. राष्ट्रपतींच्या दृष्टीने ते एक प्रख्यात कायदेतज्ज्ञही असू शकतात

अॅटर्नी जनरल कार्यकाळ (Term of the Office)

भारताच्या अॅटर्नी जनरलसाठी कोणतीही निश्चित मुदत नाही. राज्यघटनेत अॅटर्नी जनरलच्या कार्यकाळाचा उल्लेख नाही. त्याचप्रमाणे, घटनेत देखील त्यांना काढून टाकण्याची प्रक्रिया आणि कारण नमूद केलेले नाही. त्याच्या ऑफिसबद्दल तुम्हाला खालील तथ्ये माहित असतील:

1. त्याला राष्ट्रपती कधीही हटवू शकतात
2. राष्ट्रपतींकडे राजीनामा देऊनच ते पद सोडू शकतात
3. मंत्रिपरिषदेच्या सल्ल्यानुसार त्याची नियुक्ती राष्ट्रपतींकडून होत असल्याने , पारंपारिकपणे जेव्हा परिषद विसर्जित केली जाते किंवा बदलली जाते तेव्हा त्याला काढून टाकले जाते.

भारताच्या अॅटर्नी जनरलची भूमिका काय असते? (Role)

देशाचे मुख्य कायदा अधिकारी असल्याने, भारताच्या अॅटर्नी जनरलला खालील कर्तव्ये पार पाडावी लागतात:

1. ज्या काही कायदेशीर बाबी राष्ट्रपती त्यांच्याकडे पाठवतात, त्याबाबत ते केंद्र सरकारला सल्ला देतात.
2. राष्ट्रपती त्यांच्या आवडीनुसार कायदेशीर बाबींचा संदर्भ देत राहतात आणि अॅटर्नी जनरल यांना त्याबाबतही सल्ला द्यावा लागतो
3. राष्ट्रपती जे संदर्भ देतात त्याशिवाय ते संविधानात नमूद केलेली कर्तव्येही पार पाडतात

4. राष्ट्रपतींद्वारे त्यांना नियुक्त केलेली तीन कर्तव्ये पुढीलप्रमाणे आहेत.
  - भारत सरकार संबंधित असलेल्या कोणत्याही कायदेशीर प्रकरणात अॅटर्नी जनरलला त्याच्या वतीने सर्वोच्च न्यायालयात हजर राहावे लागते.
  - संविधानाच्या कलम 143 अन्वये राष्ट्रपतींनी सर्वोच्च न्यायालयात केलेल्या कोणत्याही संदर्भामध्ये त्यांनी केंद्र सरकारचे प्रतिनिधित्व केलं पाहिजे.
  - भारत सरकारशी संबंधित कोणतेही प्रकरण असल्यास ते उच्च न्यायालयातही हजर राहतात

अॅटर्नी जनरलवर काय मर्यादा आहेत? (Limitations)

कर्तव्याचा संघर्ष टाळण्यासाठी, अॅटर्नी जनरल वर काही मर्यादा आहेत ज्या त्यांनी त्यांचे कर्तव्य बजावताना लक्षात ठेवल्या पाहिजेत:

1. त्यांनी भारत सरकारच्या विरोधात सल्ला देऊ नये किंवा संक्षिप्त माहिती देऊ नये
2. ज्या प्रकरणांमध्ये त्याला भारत सरकारला सल्ला देण्यासाठी किंवा हजर राहण्यासाठी बोलावले जाते अशा प्रकरणांमध्ये त्याने सल्ला देऊ नये किंवा संक्षिप्त माहिती देऊ नये
3. त्याने भारत सरकारच्या परवानगीशिवाय गुन्हेगारी खटल्यांमध्ये आरोपींचा बचाव करू नये
4. त्यांनी भारत सरकारच्या परवानगीशिवाय कोणत्याही कंपनीत किंवा महामंडळात संचालक म्हणून नियुक्ती स्वीकारू नये

MPSC साठी अॅटर्नी जनरलबद्दल तथ्य (Facts)

1. भारताचे अॅटर्नी जनरल(AG) केंद्रीय कार्यकारिणीचा एक भाग आहे . ते देशातील सर्वोच्च कायदा अधिकारी आहेत. तो भारतीय प्रदेशातील कोणत्याही न्यायालयाचा भाग असू शकतो.
2. त्याला बोलण्याचा आणि संसदेच्या दोन्ही सभागृहांच्या कामकाजात भाग घेण्याचा अधिकार मिळाला किंवा त्यांची संयुक्त बैठक आणि संसदेच्या कोणत्याही समितीमध्ये ज्याचे त्याला सदस्य म्हणून नाव दिले जाईल.
3. भारतीय संसदेच्या कामकाजात भाग घेत असताना त्याला मतदान करण्याचा अधिकार नाही
4. संसद सदस्याप्रमाणेच, त्याला प्रतिकारशक्ती आणि विशेषाधिकारांशी संबंधित सर्व अधिकार देखील आहेत
5. त्याला सरकारी नोकर मानले जात नाही
6. त्याला खाजगी कायदेशीर सराव करण्यास मनाई नसल्यामुळे तो खाजगीरित्या देखील सराव करू शकतो
7. अॅटर्नी जनरलला संसदेच्या दोन्ही सभागृहांच्या किंवा त्यांच्या संयुक्त बैठकीच्या कामकाजात बोलण्याचा आणि भाग घेण्याचा अधिकार आहे आणि संसदेच्या कोणत्याही समितीचे सदस्य म्हणून नाव दिले जाऊ शकते परंतु मतदानाच्या अधिकाराशिवाय.

आर वेंकटरामानी यांच्याबद्दल (Who is R Venkataramani?)

- वेंकटरामणी हे सर्वोच्च न्यायालयात 42 वर्षांच्या प्रॅक्टिसचा अनुभव असलेले वकील आहेत.
- त्यांनी जुलै 1977 मध्ये तामिळनाडूच्या बार कौन्सिलमध्ये नावनोंदणी केली आणि 1979 मध्ये सर्वोच्च न्यायालयातील वरिष्ठ वकील पीपी राव यांच्या चेंबरमध्ये प्रवेश घेतला.
- त्यानंतर 1982 मध्ये त्यांनी सर्वोच्च न्यायालयात स्वतंत्र प्रॅक्टिस सुरू केली.
- 1997 मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने त्यांची वरिष्ठ वकील म्हणून नियुक्ती केली होती.
- त्यानंतर 2010 मध्ये त्यांची विधी आयोगाचे सदस्य म्हणून नियुक्ती करण्यात आली आणि पुन्हा 2013 मध्ये पुढील कार्यकाळासाठी त्यांची नियुक्ती करण्यात आली.

सर्वोच्च न्यायालयाचे वकील म्हणून:

- वेंकटरामानी यांनी कायद्याच्या विविध शाखांमध्ये ठळकपणे घटनात्मक कायदा, अप्रत्यक्ष कर कायदा, मानवाधिकार कायदा, दिवाणी आणि फौजदारी कायदा, ग्राहक कायदा, तसेच सेवांशी संबंधित कायदा यांचा सराव केला आहे.
- त्यांनी केंद्र सरकार, अनेक राज्य सरकारे, विद्यापीठे, सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम यांचे सर्वोच्च न्यायालय आणि उच्च न्यायालयांमधील प्रमुख याचिकांमध्ये प्रतिनिधित्व केले आहे आणि त्यांच्या कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत सर्वोच्च न्यायालयाचे प्रतिनिधित्व करणे सुरू ठेवले आहे.

आंतरराष्ट्रीय प्रतिनिधित्व:

- 2001 मध्ये जिनिव्हा येथे संयुक्त राष्ट्रांच्या मानवाधिकार उच्चायुक्त आणि न्यायवैद्यकांचे आंतरराष्ट्रीय आयोग यांनी संयुक्तपणे आयोजित केलेल्या कार्यशाळेत वेंकटरामणी यांना बोलण्यासाठी आमंत्रित करण्यात आले होते .
- आर्थिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक अधिकार (ICESCR), 1966 वरील आंतरराष्ट्रीय कराराच्या पर्यायी प्रोटोकॉलवर मानवी हक्क आयोगाला अहवाल सादर करण्यासाठी कार्यशाळेची रचना करण्यात आली होती.
- आफ्रो-आशियाई प्रदेशातील, विशेषतः ICESCR शी संबंधित, आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाच्या कार्यात त्यांचा सहभाग होता.

भारतासाठी अॅटर्नी जनरलची यादी (List of Attorneys General for India)

भारताच्या स्वातंत्र्यानंतरचे अॅटर्नी जनरलखाली सूचीबद्ध आहेत:

भारतासाठी अॅटर्नी जनरलची यादी

No.	अॅटर्नी जनरल	Term Start	Term End
1	मोतीलाल चिमणलाल सेटलवाड	28 January 1950	1 March 1963
2	चंदर किशन दप्तरी	2 March 1963	30 October 1968
3	निरेन दे	1 November 1968	31 March 1977
4	एस.व्ही.गुप्ते	1 April 1977	08 August 1979
5	लाल नारायण सिन्हा	9 August 1979	08 August 1983
6	केशव पारासरण	9 August 1983	8 December 1989
7	सोली जहांगीर सोराबजी	9 December 1989	2 December 1990
8	जी. रामास्वामी	3 December 1990	23 November 1992
9	मिलन कुमार बॅनर्जी	24 November 1992	8 July 1996
10	अशोक देसाई	9 July 1996	6 April 1998
11	सोली जहांगीर सोराबजी	7 April 1998	4 June 2004
12	मिलन कुमार बॅनर्जी	5 June 2004	7 June 2009
13	गुलाम एसाजी वहानवटी	8 June 2009	11 June 2014
14	मुकुल रोहतगी	19 June 2014	18 June 2017

15	कोटायन कतनकोट वेणुगोपाल	1 July 2017	30 September 2022
----	-------------------------	-------------	-------------------

byjusexamprep.com